

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 18ης Ιουνίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία του καταναλωτή – Εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών – Οδηγία 2002/65/ΕΚ – Άρθρο 1 – Πεδίο εφαρμογής – Συμβάσεις που αφορούν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες οι οποίες περιλαμβάνουν μια αρχική συμφωνία και ακολούθως διαδοχικές πράξεις – Εφαρμογή της οδηγίας 2002/65/ΕΚ μόνο στην αρχική συμφωνία – Άρθρο 2, στοιχείο α' – Έννοια της “σύμβασης που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες” – Συμφωνία για την τροποποίηση σύμβασης δανείου με την οποία τροποποιείται το αρχικώς καθορισθέν επιτόκιο»

Στην υπόθεση C-639/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Landgericht Kiel (πρωτοδικείο Κιέλου, Γερμανία) με απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Οκτωβρίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

KH

κατά

Sparkasse Südholstein,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, R. Silva de Lapuerta, Αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, M. Safjan (εισηγητή), L. Bay Larsen και C. Toader, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: D. Dittert, προϊστάμενος μονάδας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 4ης Σεπτεμβρίου 2019,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η KH, εκπροσωπούμενη από τον C. Rugen, Rechtsanwalt,
- η Sparkasse Südholstein, εκπροσωπούμενη από τον F. van Alen, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller, M. Hellmann, E. Lankenau και T. Henze,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον B.-R. Killmann και την C. Valero,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 12ης Μαρτίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των οδηγιών 90/619/ΕΟΚ του Συμβουλίου, 97/7/EK και 98/27/EK (ΕΕ 2002, L 271, σ. 16).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της ΚΗ και της Sparkasse Südholstein σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης της ΚΗ από τις συμφωνίες για την τροποποίηση συμβάσεων δανείου με τις οποίες τροποποιήθηκαν τα αρχικώς καθορισθέντα επιτόκια.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1, 3, 13 και 16 έως 18 της οδηγίας 2002/65 έχουν ως εξής:
 - «(1) Είναι σημαντικό, στο πλαίσιο της υλοποίησης των στόχων της εσωτερικής αγοράς, να ληφθούν μέτρα για την προοδευτική εδραίωση της αγοράς αυτής, τα οποία θα πρέπει να συμβάλλουν εκτός των άλλων και στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή, σύμφωνα με τα άρθρα 95 και 153 [ΕΚ].
 - [...]
 - (3) [...] Προκειμένου να εξασφαλίζεται η ελευθερία επιλογής του καταναλωτή, η οποία αποτελεί ουσιώδες δικαίωμά του, είναι απαραίτητο ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του, ώστε να βελτιώνεται η εμπιστοσύνη του στην εξ αποστάσεως πώληση.
 - [...]
 - (13) Με την παρούσα οδηγία θα πρέπει να διασφαλίζεται ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, ώστε να εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Τα κράτη μέλη δεν θα πρέπει να μπορούν να προβλέπουν διατάξεις άλλες από αυτές που θεσπίζονται από την παρούσα οδηγία για τους τομείς τους οποίους αυτή εναρμονίζει, εκτός εάν αναφέρεται το αντίθετο ρητώς σε αυτή.
 - [...]
 - (16) Η ίδια σύμβαση που περιλαμβάνει διαδοχικές πράξεις ή διακριτές πράξεις της αυτής φύσεως που κλιμακώνονται χρονικά μπορεί να χαρακτηρίζεται νομικώς με διαφορετικούς τρόπους στα διάφορα κράτη μέλη. Είναι ωστόσο σημαντικό η παρούσα οδηγία να εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα κράτη μέλη. Για το σκοπό αυτό, ενδείκνυται να θεωρηθεί ότι η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στην πρώτη από μια σειρά διαδοχικών πράξεων ή διακριτών πράξεων της

αυτής φύσεως που κλιμακώνονται χρονικά και είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο, ανεξάρτητα από το εάν η πράξη αυτή ή αυτή η σειρά πράξεων αποτελεί αντικείμενο μιας μοναδικής σύμβασης ή διακριτών διαδοχικών συμβάσεων.

(17) Μια “αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας” μπορεί να συνιστά, παραδείγματος χάριν, το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού, [η] απόκτηση πιστωτικής κάρτας, και [η] σύναψη σύμβασης διαχείρισης χαρτοφυλακίου. “Πράξεις” μπορούν να συνιστούν, παραδείγματος χάριν, η κατάθεση ή η ανάληψη μετρητών προς ή από τραπεζικό λογαριασμό, η πληρωμή με πιστωτική κάρτα και οι συναλλαγές στα πλαίσια σύμβασης διαχείρισης χαρτοφυλακίου. Όταν προστίθενται στην αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας νέα στοιχεία, όπως είναι η δυνατότητα χρησιμοποίησης ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής μαζί με ήδη υφιστάμενο τραπεζικό λογαριασμό, αυτό δεν συνιστά “πράξη” αλλά πρόσθετη σύμβαση στην οποία έχει εφαρμογή η παρούσα οδηγία. Η πραγματοποίηση εγγραφής για την απόκτηση νέων μεριδίων του ίδιου οργανισμού συλλογικών επενδύσεων συνιστά μια από τις “διαδοχικές πράξεις της ίδιας φύσης”.

(18) Η παρούσα οδηγία, αναφερόμενη σε ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών οργανωμένο από τον προμηθευτή των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, αποβλέπει να αποκλείσει από το πεδίο εφαρμογής της την παροχή υπηρεσιών η οποία πραγματοποιείται σε αυστηρά περιστασιακή βάση και εκτός συγκεκριμένης εμπορικής δομής, με σκοπό τη σύναψη συμβάσεων εξ αποστάσεως.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, με τίτλο «Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«1. Αντικείμενο της παρούσας οδηγίας είναι η προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές.

2. Όσον αφορά τις συμβάσεις που αφορούν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες οι οποίες περιλαμβάνουν μια αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας και ακολούθως διαδοχικές πράξεις ή σειρά διακριτών πράξεων της αυτής φύσεως που κλιμακώνονται χρονικά, οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται μόνο στην αρχική συμφωνία.

Αν δεν υπάρχει αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας αλλά οι διαδοχικές ή διακριτές πράξεις της αυτής φύσεως που κλιμακώνονται χρονικά, διενεργούνται μεταξύ των ίδιων συμβαλλομένων μερών, τα άρθρα 3 και 4 εφαρμόζονται μόνο κατά τη διενέργεια της πρώτης πράξης. Όταν όμως δεν έχει διενεργηθεί πράξη της ίδιας φύσης για διάστημα άνω του ενός έτους, η διενέργεια της επόμενης πράξης θεωρείται ως η πρώτη μιας νέας σειράς πράξεων και, συνεπώς, εφαρμόζονται τα άρθρα 3 και 4.»

5 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, με τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) “σύμβαση εξ αποστάσεως”: κάθε σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και συνάπτεται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή, στο πλαίσιο συστήματος εξ αποστάσεως πώλησης ή παροχής υπηρεσιών οργανωμένου από τον προμηθευτή, ο οποίος χρησιμοποιεί αποκλειστικά, για τη σύμβαση αυτή, ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας εξ αποστάσεως, μέχρι και τη στιγμή σύναψης της σύμβασης·

β) “χρηματοοικονομική υπηρεσία”: κάθε υπηρεσία τραπεζικής, πιστωτικής, ασφαλιστικής ή επενδυτικής φύσεως, ή σχετική με ατομικές συντάξεις ή με πληρωμές·

- γ) “προμηθευτής”: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, το οποίο, ενεργώντας στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του ιδιότητας, παρέχει συμβατικά υπηρεσίες που αποτελούν αντικείμενο συμβάσεων εξ αποστάσεως·
- δ) “καταναλωτής”: κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο συμβάσεων εξ αποστάσεως, ενεργεί για σκοπούς εκτός του πεδίου της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας·

[...]».

- 6 Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας, με τίτλο «Πληροφόρηση του καταναλωτή πριν από τη σύναψη της συμβάσεως εξ αποστάσεως», έχει ως εξής:

«1. Ο καταναλωτής σε εύθετο χρόνο και προτού δεσμευθεί από μια εξ αποστάσεως σύμβαση ή προσφορά, λαμβάνει τις πληροφορίες που αφορούν:

[...]

- 3) Τη σύμβαση εξ αποστάσεως

α) την ύπαρξη ή μη δικαιώματος υπαναχώρησης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6, και, εάν υπάρχει τέτοιο δικαίωμα, τη διάρκεια και τις προϋποθέσεις άσκησής του, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών για το ποσό που ενδέχεται να υποχρεωθεί να πληρώσει ο καταναλωτής σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 1, καθώς επίσης και τις συνέπειες της μη άσκησης αυτού του δικαιώματος·

[...]

2. Οι πληροφορίες που προβλέπονται στην παράγραφο 1, ο εμπορικός σκοπός των οποίων πρέπει να καθίσταται σαφής, παρέχονται κατά τρόπο σαφή και κατανοητό με κάθε ενδεικνυόμενο μέσο σε σχέση με το χρησιμοποιούμενο μέσο επικοινωνίας εξ αποστάσεως, λαμβανομένων δεόντως υπόψη ιδίως των αρχών της καλής πίστης που πρέπει να διέπει τις εμπορικές συναλλαγές και της προστασίας εκείνων που, σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών μελών, είναι ανίκανοι προς δικαιοπραξία, όπως οι ανήλικοι.

[...]»

- 7 Το άρθρο 6 της οδηγίας 2002/65, με τίτλο «Δικαίωμα υπαναχώρησης», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ο καταναλωτής διαθέτει προθεσμία δεκατεσσάρων ημερολογιακών ημερών για να υπαναχωρήσει, χωρίς καμία ποινή και χωρίς να αναφέρει αιτιολογία.
[...]

Η προθεσμία εντός της οποίας μπορεί να ασκηθεί το δικαίωμα υπαναχώρησης αρχίζει να μετράται:

- είτε από την ημέρα σύναψης της σύμβασης εξ αποστάσεως, εκτός εάν πρόκειται για τις εν λόγω ασφαλίσεις ζωής, για τις οποίες η προθεσμία αρχίζει να μετράται από τη στιγμή που ο καταναλωτής πληροφορήθηκε τη σύναψη της σύμβασης εξ αποστάσεως,
- είτε από την ημέρα που ο καταναλωτής παρέλαβε τους συμβατικούς όρους και τις πληροφορίες, σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2, εφόσον αυτή η τελευταία ημερομηνία είναι μεταγενέστερη από την αναφερόμενη στην πρώτη περίπτωση.

[...]

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης δεν έχει εφαρμογή:
- α) σε πίστωση η οποία προορίζεται κυρίως για την κτήση ή τη διατήρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου, ή για την ανακαίνιση ή βελτίωση κτιρίου, ή
 - β) σε πίστωση η οποία εξασφαλίζεται είτε με υποθήκη επί ακινήτου είτε με δικαίωμα επί ακινήτου [...]
- [...].».

Το γερμανικό δίκαιο

- 8 Το άρθρο 312b, παράγραφος 1, του Bürgerliches Gesetzbuch (αστικού κώδικα), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης (στο εξής: BGB), έχει ως εξής:
- «Οι εξ αποστάσεως συμβάσεις είναι συμβάσεις παραδόσεως αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίες συνάπτονται μεταξύ ενός επιχειρηματία και ενός καταναλωτή, αποκλειστικά με τη χρήση μέσων επικοινωνίας εξ αποστάσεως, όταν η σύναψη της συμβάσεως πραγματοποιείται στο πλαίσιο οργανωμένου συστήματος εξ αποστάσεως πωλήσεως ή παροχής υπηρεσιών. Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες κατά την έννοια της πρώτης περιόδου είναι οι υπηρεσίες τραπεζικής, πιστωτικής, ασφαλιστικής ή επενδυτικής φύσεως ή οι σχετικές με ατομικές συντάξεις ή με πληρωμές.»
- 9 Το άρθρο 312d του BGB αναγνωρίζει δικαίωμα υπαναχώρησης στον καταναλωτή που συνήψε σύμβαση εξ αποστάσεως και διευκρινίζει κατ' ουσίαν ότι η προθεσμία υπαναχώρησης δεν αρχίζει πριν από την εκπλήρωση των σχετικών υποχρεώσεων πληροφόρησης και, σε περίπτωση παροχής υπηρεσιών, η προθεσμία αυτή δεν αρχίζει πριν από τη σύναψη της σύμβασης.
- 10 Κατά το άρθρο 495, παράγραφος 1, του BGB:
- «Σε περίπτωση συνάψεως συμβάσεως δανείου από καταναλωτή, ο δανειολήπτης έχει δικαίωμα υπαναχωρήσεως [...].»
- 11 Το περιεχόμενο των άρθρων 312b και 312d του BGB τροποποιήθηκε με τον Gesetz zur Umsetzung der Verbraucherrechterichtlinie und zur Änderung des Gesetzes zur Regelung der Wohnungsvermittlung (νόμο περί μεταφοράς της οδηγίας σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών στην εσωτερική έννομη τάξη και περί τροποποίησης του νόμου σχετικά με τη ρύθμιση των γραφείων μεσιτείας ακινήτων), της 20ής Σεπτεμβρίου 2013 (BGBl. 2013 I, σ. 3642). Το άρθρο 229, παράγραφος 32, του Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (εισαγωγικού νόμου του αστικού κώδικα) προβλέπει ωστόσο ότι οι ανωτέρω τροποποιήσεις του BGB δεν έχουν εφαρμογή στις συμφωνίες που συνήφθησαν πριν από τις 13 Ιουνίου 2014. Εξάλλου, από το εν λόγω άρθρο 229, παράγραφος 32, προκύπτει ότι το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή δεν αποσβέννεται, όσον αφορά τις συμβάσεις παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ενόσω ο καταναλωτής, σε περίπτωση εξ αποστάσεως σύμβασης συναφθείσας πριν από τις 13 Ιουνίου 2014, δεν έχει ενημερωθεί για το δικαίωμα υπαναχώρησής του ή δεν έχει ενημερωθεί για το δικαίωμά του αυτό σύμφωνα με τις νομικές απαιτήσεις που ίσχυαν κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης.
- 12 Το άρθρο 495 του BGB, όπως ίσχυε από την 1η Αυγούστου 2002 έως τις 12 Ιουνίου 2014, προβλέπει στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:
- «Σε περίπτωση συνάψεως συμβάσεως δανείου από καταναλωτή, ο δανειολήπτης έχει δικαίωμα υπαναχωρήσεως κατά το άρθρο 355.»

- 13 Το άρθρο 355 του BGB, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης, όριζε στην παράγραφο 3 τα εξής:

«Το δικαίωμα υπαναχωρήσεως αποσβέννυται το αργότερο έξι μήνες μετά τη σύναψη της συμβάσεως. Σε περίπτωση παραδόσεως αγαθών, η προθεσμία αυτή δεν αρχίζει πριν από την ημερομηνία παραλαβής τους από τον αποδέκτη. Κατά παρέκκλιση από την πρώτη περίοδο, το δικαίωμα υπαναχωρήσεως δεν αποσβέννυται αν ο καταναλωτής δεν έχει ενημερωθεί δεόντως σχετικά με το δικαίωμά του υπαναχωρήσεως· στην περίπτωση εξ αποστάσεως συμβάσεως για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, το εν λόγω δικαίωμα ωσαύτως δεν αποσβέννυται όταν ο επιχειρηματίας δεν έχει εκπληρώσει δεόντως τις υποχρεώσεις πληροφόρησης που υπέχει από το άρθρο 312c, παράγραφος 2, σημείο 1.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 14 Την 1η Ιουλίου 1994, τη 17η Ιουλίου 1994 και την 4η Νοεμβρίου 1999, το τραπεζικό ίδρυμα του οποίου η Sparkasse Südholstein είναι διάδοχος συνήψε τρεις συμβάσεις δανείου με την ΚΗ. Η πρώτη σύμβαση, για ποσό 114 000 γερμανικών μάρκων (DEM) (περίπου 57 000 ευρώ) και με επιτόκιο 6,95 %, αφορούσε τη χρηματοδότηση ακινήτου και εξασφαλιζόταν με εμπράγματα ασφάλεια επί ακινήτου. Η δεύτερη σύμβαση, για ποσό 112 000 DEM (περίπου 56 000 ευρώ) και με επιτόκιο 5,7 %, αφορούσε επίσης τη χρηματοδότηση ακινήτου και εξασφαλιζόταν με εμπράγματα ασφάλεια επί ακινήτου. Η τρίτη σύμβαση, για ποσό 30 000 DEM (περίπου 15 000 ευρώ) και με επιτόκιο 6,6 %, αφορούσε τη χρηματοδότηση καταναλωτικών αγαθών.
- 15 Οι ρήτρες που περιέχονταν στις συμβάσεις αυτές προέβλεπαν ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος είχε το δικαίωμα να ζητήσει, μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα, την προσαρμογή του αρχικώς συμφωνηθέντος επιτοκίου και ότι, εάν τούτο δεν συνέβαινε, το δανειοδοτικό ίδρυμα θα μπορούσε να καθορίσει κυμαινόμενο επιτόκιο αντίστοιχο με το επιτόκιο που ίσχυε για τα δάνεια αυτού του είδους.
- 16 Σύμφωνα με τις ως άνω ρήτρες, τα συμβαλλόμενα μέρη συνήψαν κατά τη διάρκεια των ετών 2008 έως 2010, αποκλειστικά με τη χρήση μέσων επικοινωνίας εξ αποστάσεως, συμφωνίες για την τροποποίηση των τριών συμβάσεων, σχετικές με τον καθορισμό νέων ετήσιων επιτοκίων. Κατά τη σύναψη των εν λόγω συμφωνιών, η Sparkasse Südholstein δεν ενημέρωσε την ΚΗ ότι είχε δικαίωμα υπαναχώρησης.
- 17 Με δήλωση της 2ας Σεπτεμβρίου 2015, την οποία η Sparkasse Südholstein έλαβε στις 8 Σεπτεμβρίου 2015, η ΚΗ ενημέρωσε τη Sparkasse Südholstein ότι προετίθετο να υπαναχωρήσει από τις τροποποιητικές συμφωνίες. Αφού τόνισε ότι καθεμία από τις συμφωνίες αυτές συνιστούσε εξ αποστάσεως σύμβαση, υποστήριξε ότι, καθόσον δεν είχε ενημερωθεί για το δικαίωμα υπαναχώρησής της, εξακολουθούσε να έχει τη δυνατότητα να υπαναχωρήσει, δυνάμει του άρθρου 495, παράγραφος 1, του BGB ή, επικουρικώς, του άρθρου 312d, παράγραφος 1, του BGB.
- 18 Η ΚΗ άσκησε αγωγή ενώπιον του Landgericht Kiel (πρωτοδικείου Κιέλου, Γερμανία) με αίτημα να διαπιστωθεί ότι η υπαναχώρηση από τις συμφωνίες για την τροποποίηση της δεύτερης και της τρίτης σύμβασης είχε ως αποτέλεσμα ότι δεν υφίστατο πλέον οποιαδήποτε συμφωνία μεταξύ των μερών ως προς τα καθορισθέντα με τις τροποποιητικές αυτές συμφωνίες επιτόκια και να υποχρεωθεί η Sparkasse Südholstein να της επιστρέψει τους τόκους και το κεφάλαιο που κατέβαλε από τον χρόνο σύναψης των τροποποιητικών συμφωνιών, καθώς και τα καταβληθέντα έξοδα διαχείρισης λογαριασμού, και να της καταβάλει αποζημίωση.
- 19 Η Sparkasse Südholstein ζήτησε την απόρριψη της αγωγής, υποστηρίζοντας ότι η ΚΗ δεν είχε δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τις τροποποιητικές συμφωνίες. Συγκεκριμένα, κατά το τραπεζικό ίδρυμα, πέραν του ότι οι αρχικές συμβάσεις δεν είχαν συναφθεί με τη χρήση μέσων επικοινωνίας εξ αποστάσεως, οι τροποποιητικές συμφωνίες, οι οποίες δεν αφορούσαν άλλες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, δεν μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο χωριστής υπαναχώρησης. Επικουρικώς, ακόμη

και αν οι υπαναχωρήσεις στις οποίες προέβη η ΚΗ ήταν έγκυρες, μοναδική συνέπεια αυτών θα ήταν η ακύρωση των τροποποιητικών συμφωνιών, και όχι των αρχικών συμβάσεων, για τις οποίες θα εξακολουθούσαν να οφείλονται τόκοι με κυμαινόμενα επιτόκια σύμφωνα με τους συμβατικούς όρους.

- 20 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι η έκβαση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από το ζήτημα αν πρέπει να θεωρηθεί ότι οι τροποποιητικές συμφωνίες, πρώτον, συνήφθησαν στο πλαίσιο συστήματος εξ αποστάσεως παροχής υπηρεσιών οργανωμένου από τον προμηθευτή, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65, και, δεύτερον, εμπίπτουν στην κατά την ίδια αυτή διάταξη έννοια των «συμβάσεων που αφορούν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες». Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι η απάντηση στο δεύτερο αυτό ερώτημα είναι αναγκαία προκειμένου να είναι ενδεχομένως δυνατή η εφαρμογή, στη διαφορά της κύριας δίκης, του άρθρου 312b, παράγραφος 1, καθώς και του άρθρου 312d, παράγραφοι 1 και 2, του BGB και προσθέτει ότι, σύμφωνα με τη βούληση του Γερμανού νομοθέτη, η κατ' άρθρο 312b, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του BGB έννοια των «συμβάσεων παροχής υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών», πρέπει να ερμηνευθεί κατά τρόπο σύμφωνο με την οδηγία 2002/65.
- 21 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Landgericht Kiel (πρωτοδικείο Κιέλου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Συνάπτεται, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας [2002/65], σύμβαση “στο πλαίσιο συστήματος εξ αποστάσεως πώλησης ή παροχής υπηρεσιών οργανωμένου από τον προμηθευτή”, με την οποία μια υφιστάμενη σύμβαση δανείου τροποποιείται μόνον όσον αφορά το ύψος του συμφωνημένου επιτοκίου (τροποποιητική συμφωνία για το επιτόκιο), όταν μια τράπεζα με δίκτυο καταστημάτων συνάπτει συμβάσεις δανείου για τη χρηματοδότηση ακινήτων, εξασφαλιζόμενες με εμπράγματα ασφάλειες επί ακινήτων, μόνο εντός των καταστημάτων της, αλλά στο πλαίσιο υφιστάμενων εμπορικών σχέσεων συνάπτει συμβάσεις για την τροποποίηση ήδη συναφθεισών συμβάσεων δανείου ενίοτε επίσης χρησιμοποιώντας μόνον μέσα επικοινωνίας εξ αποστάσεως;
- 2) Υφίσταται “σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες” κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65, όταν υφιστάμενη σύμβαση δανείου τροποποιείται μόνον όσον αφορά το ύψος του συμφωνημένου επιτοκίου (τροποποιητική συμφωνία για το επιτόκιο), χωρίς να παρατείνεται η διάρκεια του δανείου ή να τροποποιείται το ύψος του;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 22 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65 έχει την έννοια ότι μια συμφωνία για την τροποποίηση σύμβασης δανείου εμπίπτει στην έννοια της «σύμβασης που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες» κατά τη διάταξη αυτή, όταν η εν λόγω συμφωνία απλώς τροποποιεί το αρχικώς συμφωνηθέν επιτόκιο, χωρίς να παρατείνει τη διάρκεια του δανείου ή να τροποποιεί το ύψος του, και οι αρχικές ρήτρες της σύμβασης δανείου προέβλεπαν τη σύναψη τέτοιας τροποποιητικής συμφωνίας ή, σε περίπτωση μη σύναψης συμφωνίας, την εφαρμογή κυμαινόμενου επιτοκίου.
- 23 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 45 των προτάσεων της, η οδηγία 2002/65 εναρμονίζει, καταρχήν, πλήρως τις πτυχές τις οποίες καλύπτει και, κατά συνέπεια, οι όροι της πρέπει να τυγχάνουν κοινής ερμηνείας σε όλα τα κράτη μέλη (πρβλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2019, Romano, C-143/18, EU:C:2019:701, σκέψεις 34 και 55).

- 24 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, από τις απαιτήσεις τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας συνάγεται ότι μια διάταξη του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχει καμία ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του πεδίου εφαρμογής της πρέπει κατά κανόνα να ερμηνεύεται κατά τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, με γνώμονα όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η διάταξη αυτή και τον σκοπό που επιδιώκει η οικεία κανονιστική ρύθμιση (απόφαση της 23ης Μαΐου 2019, WB, C-658/17, EU:C:2019:444, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 25 Ως προς τους όρους που αποδίδουν τη έννοια της «σύμβασης που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες», η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65, πρέπει να σημειωθεί ότι η αναφορά στις «χρηματοοικονομικές υπηρεσίες» αποτελεί το διακριτικό στοιχείο της εν λόγω έννοιας, καθώς, με την αναφορά αυτή, προσδιορίζεται μια συγκεκριμένη κατηγορία συμβάσεων.
- 26 Το άρθρο 2, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής ορίζει ότι ως «χρηματοοικονομική υπηρεσία» νοείται κάθε υπηρεσία τραπεζικής, πιστωτικής, ασφαλιστικής ή επενδυτικής φύσεως, ή σχετική με ατομικές συντάξεις ή με πληρωμές.
- 27 Όσον αφορά, ειδικότερα, τις συμβάσεις πίστωσης, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η χαρακτηριστική παροχή είναι η ίδια η καταβολή του ποσού του δανείου, ενώ η υποχρέωση του δανειολήπτη να αποπληρώσει το εν λόγω ποσό αποτελεί μόνο συνέπεια του ότι έχει εκπληρωθεί η παροχή από τον δανειστή (απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017, Kareda, C-249/16, EU:C:2017:472, σκέψη 41).
- 28 Όσον αφορά, περαιτέρω, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65, πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως ορθώς επισήμαναν τόσο το αιτούν δικαστήριο όσο και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 41 των προτάσεων της, στην περίπτωση των συμβάσεων που αφορούν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες οι οποίες περιλαμβάνουν μια «αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας» και ακολούθως άλλες πράξεις, οι διατάξεις της οδηγίας αυτής εφαρμόζονται, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας, μόνο στην αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας. Η αιτιολογική σκέψη 17, δεύτερη περίοδος, της εν λόγω οδηγίας διευκρινίζει συναφώς ότι, όταν προστίθενται στην αρχική συμφωνία παροχής υπηρεσίας νέα στοιχεία, τούτο δεν συνιστά «πράξη», αλλά πρόσθετη σύμβαση στην οποία έχει εφαρμογή η οδηγία αυτή.
- 29 Λαμβανομένων, όμως, υπόψη των παραδειγμάτων πράξεων τα οποία παρατίθενται στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη 17, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο καθορισμός, με τροποποιητική συμφωνία, νέου επιτοκίου, βάσει ήδη προβλεπόμενης στην αρχική σύμβαση ρήτρας αναδιαπραγμάτευσης, κατά την οποία, σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας, εφαρμόζεται επικουρική ρήτρα περί καθορισμού κυμαινόμενου επιτοκίου, δεν συνιστά ούτε πράξη κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/65 ούτε προσθήκη στοιχείων στην αρχική συμφωνία.
- 30 Επομένως, τόσο από τη γραμματική όσο και από τη συστηματική ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65 προκύπτει ότι ως «σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες» πρέπει να νοηθεί η σύμβαση η οποία προβλέπει την παροχή τέτοιων υπηρεσιών. Η προϋπόθεση, όμως, αυτή δεν πληρούται όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, αντικείμενο της επίμαχης τροποποιητικής συμφωνίας είναι μόνον η προσαρμογή του επιτοκίου που οφείλεται ως αντιπαροχή για ήδη συμφωνηθείσα υπηρεσία.
- 31 Η ως άνω ερμηνεία ενισχύεται από την ανάλυση και άλλων διατάξεων της οδηγίας 2002/65, από τις οποίες προκύπτει ότι η οδηγία αυτή καλύπτει, καταρχήν, τις συμφωνίες που αφορούν τη χαρακτηριστική παροχή την οποία πρέπει να εκπληρώσει ο πάροχος. Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι ο καταναλωτής πρέπει, ειδικότερα, να ενημερώνεται πλήρως για την ταυτότητα του προμηθευτή ή για τα κυριότερα χαρακτηριστικά στοιχεία της χρηματοοικονομικής

υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης ή μη δικαιώματος υπαναχώρησης. Στην περίπτωση, όμως, τροποποιητικής συμφωνίας ως προς το επιτόκιο και μόνον, δεν θα είχε νόημα να ενημερωθεί εκ νέου ο καταναλωτής σχετικά με τα ζητήματα αυτά.

- 32 Όσον αφορά, τέλος, τον σκοπό της οδηγίας 2002/65, διαπιστώνεται ότι, σύμφωνα με τις αιτιολογικές της σκέψεις 3 και 13, η εν λόγω οδηγία αποσκοπεί στη διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή προκειμένου να ενισχύεται η εμπιστοσύνη του στην εξ αποστάσεως πώληση και να εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.
- 33 Ο σκοπός αυτός, όμως, δεν απαιτεί κατ' ανάγκην, σε περίπτωση που, σύμφωνα με αρχική ρήτρα σύμβασης δανείου, καθορίζεται νέο επιτόκιο με συμφωνία για την τροποποίηση της σύμβασης αυτής, να χαρακτηριστεί η εν λόγω τροποποιητική συμφωνία ως νέα σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.
- 34 Κατόπιν των ανωτέρω, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65 έχει την έννοια ότι μια συμφωνία για την τροποποίηση σύμβασης δανείου δεν εμπίπτει στην έννοια της «σύμβασης που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες» κατά τη διάταξη αυτή, όταν η εν λόγω συμφωνία απλώς τροποποιεί το αρχικώς συμφωνηθέν επιτόκιο, χωρίς να παρατείνει τη διάρκεια του δανείου ή να τροποποιεί το ύψος του, και οι αρχικές ρήτρες της σύμβασης δανείου προέβλεπαν τη σύναψη τέτοιας τροποποιητικής συμφωνίας ή, σε περίπτωση μη σύναψης συμφωνίας, την εφαρμογή κυμαινόμενου επιτοκίου.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 35 Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 36 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπυτος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των οδηγιών 90/619/ΕΟΚ του Συμβουλίου, 97/7/ΕΚ και 98/27/ΕΚ, έχει την έννοια ότι μια συμφωνία για την τροποποίηση σύμβασης δανείου δεν εμπίπτει στην έννοια της «σύμβασης που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες» κατά τη διάταξη αυτή, όταν η εν λόγω συμφωνία απλώς τροποποιεί το αρχικώς συμφωνηθέν επιτόκιο, χωρίς να παρατείνει τη διάρκεια του δανείου ή να τροποποιεί το ύψος του, και οι αρχικές ρήτρες της σύμβασης δανείου προέβλεπαν τη σύναψη τέτοιας τροποποιητικής συμφωνίας ή, σε περίπτωση μη σύναψης συμφωνίας, την εφαρμογή κυμαινόμενου επιτοκίου.

(υπογραφές)